

Erfgoedrapport Breda 41

Breda Brederostraat en Cimburgalaan

Archeologische begeleiding
met beperkte verstoring

drs. Joeske Nollen,
Lina de Jonge MA

Gemeente Breda

COLOFON

Titel: Brederostraat en Cimborgalaan
ErfgoedRapport Breda 41

Auteurs: drs. J. Nollen, L. de Jonge MA
Kaarten: H. de Kievith
Redactie: drs. F.J.C. Peters
Eindredactie en autorisatie: drs. J.P.C.A. Hendriks

Veldwerk en uitwerking: J. Harmanus, L. de Jonge MA, drs. J. Nollen, A. Peemen, vrijwilligers gemeente Breda
Senior archeoloog: drs. F.J.C. Peters

Ontwerp en lay-out: Studio Maaik Klijn
Druk: Verhoek Printing Consultants

ISSN: 2210-9552

© Gemeente Breda, 2010

Directie RO
Afdeling Stedenbouw en Erfgoed
Postbus 90156
4800 RH Breda

Breda
Brederostraat en
Cimburgalaan
Archeologische
begeleiding
met beperkte
verstoring

drs. Joeske Nollen, Lina de Jonge, MA

Inhoudsopgave

1	Inleiding – 7
2	Ligging en aard van de terreinen – 9
3	Landschappelijke gegevens en historische context – 11
4	Archeologische achtergronden – 15
5	Doelstelling – 17
6	Werkwijze – 21
7	Resultaten – 23
8	Conclusie – 29
9	Waardering en aanbeveling – 33
10	Literatuur – 35

Bijlage 1 Locatie profielen deelgebied A – 39

Bijlage 2 Locatie profielen deelgebied B

1

INLEIDING

In opdracht van de Gemeente Breda heeft Bureau Cultureel Erfgoed Breda een Archeologische Begeleiding conform IVO-P uitgevoerd tijdens rioleringswerkzaamheden in Brederostraat en Cimburgalaan. Het betreft de vervanging van de oude riolering in het bestaande tracé en er wordt een nieuw riool bijgelegd. Tijdens de aanleg van een nieuwe riolering zijn de oude sleuven van de huidige riolering opnieuw opengetrokken, waarlangs een uitbreiding is gegraven voor de nieuwe riolering. De werkzaamheden zijn archeologisch begeleid.

Administratieve gegevens

Provincie Noord-Brabant

Gemeente Breda

Plaats Breda

Toponiem Brederostraat / Cimburgalaan

Objectcode BR-219-09

Noordcoördinaten 111.660 / 398.960 112.065 / 398.345

Zuidcoördinaten 112.560 / 398.400 112.435 / 398.345

Kaartblad 50 B

Opdrachtgever Gemeente Breda, BR/IBB

Bevoegd gezag Gemeente Breda, drs. Johan Hendriks

Uitvoerder Gemeente Breda, Bureau Cultureel Erfgoed

Senior archeoloog drs. Erik Peters

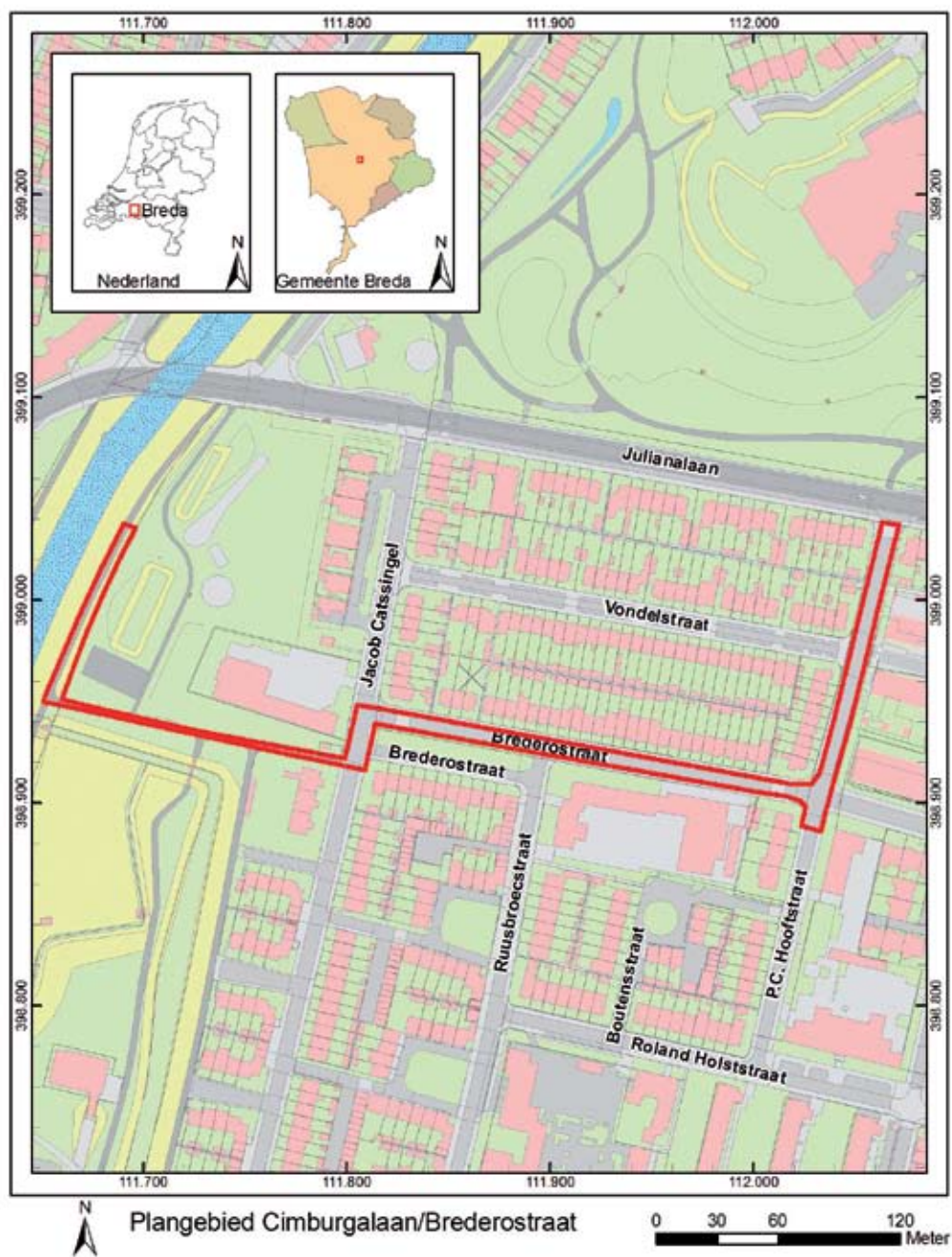
Veldarcheoloog drs. Joeske Nollen

Veldtechnicus Lina de Jonge, MA

2

LIGGING EN AARD VAN DE TERREINEN

Het plangebied bestaat uit twee deelgebieden, deelgebied A betreft de Brederostraat, deelgebied B de Cimburgalaan. Beide gebieden liggen ten zuiden van het centrum van Breda in het gebied dat Boeimeer heet.

Afb. 1
Plangebied Brederostraat (A) op topografische ondergrond.

Deelgebied A is bestraat met aan weerszijden bebouwing. Het plangebied bestaat uit een gedeelte van de Brederostraat, het noordelijke gedeelte van de P.C. Hooftstraat, een klein gedeelte van de Jacob Catssingel en het pad dat richting de Aa loopt (afb.1).'

Plangebied B is eveneens bestraat met aan weerszijden bewoning en ligt tussen de Boei-meerlaan in het westen, het tennispark Markant in het noorden, de rivier de Mark in het oosten en de zijstraten van de Cimburgalaan in het zuiden (afb.2).

Afb. 1
Plangebied Cimbura-
laan (B) op topogra-
fische ondergrond

3

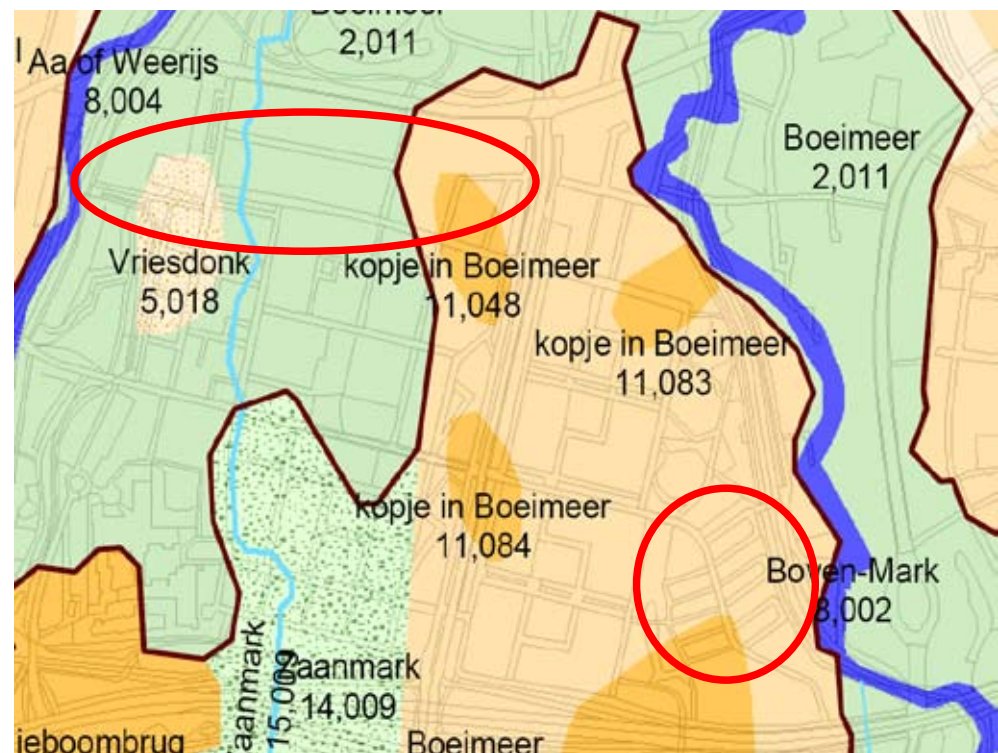
LANDSCHAPPELIJKE GEGEVENS EN HISTORISCHE CONTEXT

Beide deelgebieden liggen tussen de rivieren de Weerijds of Aa in het westen en de Mark in het oosten op de grens van het Lage (deelgebied A) en het Hoge (deelgebied B).

Deelgebied A

Deelgebied A is gesitueerd in de beekdallaagte (beemden) van de Aa of Weerijds. Het pleistoceen zand ligt hier vrij ondiep en wordt afgedekt door een laag veen, het Hollandveen, met vervolgens een kleilaag. De kleilaag is waarschijnlijk in het midden van de 14e tot en met het midden van de 16e eeuw afgezet. Beemden zijn vanouds graslanden waar eerst gehooid werd om er vervolgens het vee te laten grazen. Waarschijnlijk waren de gronden te nat voor akkerbouw, aangezien de naam Boeimeer verwijst naar slechte grond die vermoedelijk vaak onder water stond. In de middeleeuwen is het gebied in gebruik geweest als hooiland. De verkaveling is langgerekt, in tegenstelling tot de blokverkaveling van de gebieden op het Hoge.² In later tijd vormde dit gebied een polder.³

Ter hoogte van de Jacob Catssingel heeft de Vriesdonk gelegen, een natuurlijke hoogte waar het pleistocene zand aan de oppervlakte komt en overdekt kan zijn met een dunne kleilaag.⁴ Door het deelgebied loopt ook het beekdal van de Zaanmark, een beekje dat in

Afb. 3
**De landschappelijke
situatie in beide
deelgebieden**
(Leenders, K.A.H.W.,
*Cultuurhistorische
landschapsinventarisatie
gemeente Breda*,
Breda 2006)

het Mastbos ontspringt, ten oosten van de Vriesdonk liep en verder noordwaarts in de Mark eindigde. Het beekje heette voorheen de Zaartmark, wat wijst op begroeiing met zegge.⁵

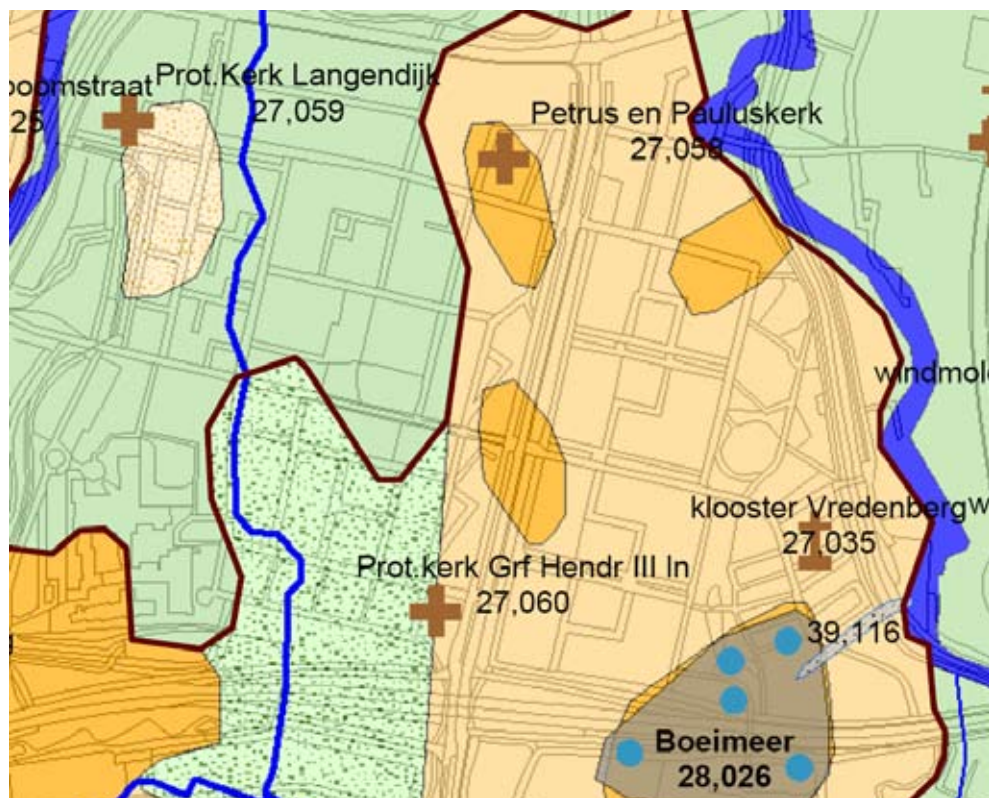
Ter hoogte van de P.C. Hoofdstraat liep de Molenstraat, Molendijk of Lage Weg dwars door het plangebied, een middeleeuwse verbindingsweg over de akker van Boeimeer.⁶ Deze weg liep van Princenhage via de Ruisenaars Watermolen bij de Aa of Weerij naar het Boeimeerstraatje. De watermolen wordt in 1310 reeds genoemd.⁷ Deze weg is tijdens aanvullend archeologisch onderzoek van BAAC in 2007 onderzocht en blijkt op basis van datering van heideplaggen in de tweede helft van de dertiende eeuw al in gebruik te zijn geweest.⁸

Ter hoogte van de Jacob Catssingel loopt van noord naar zuid de zichtlijn van het landgoed De Krabbebossen naar de Grote Toren. Vanaf 1866 werden door de eigenaar van dit landgoed dreven aangelegd, dwars over oude percelen heen.⁹

Deelgebied B

De Cimburgalaan ligt grotendeels op de lage rug van Boeimeer. Deze rug sluit aan op het Mastbos in het zuiden. Het zuidwestelijk deel van het deelgebied ligt op de hoge rug in Boeimeer.

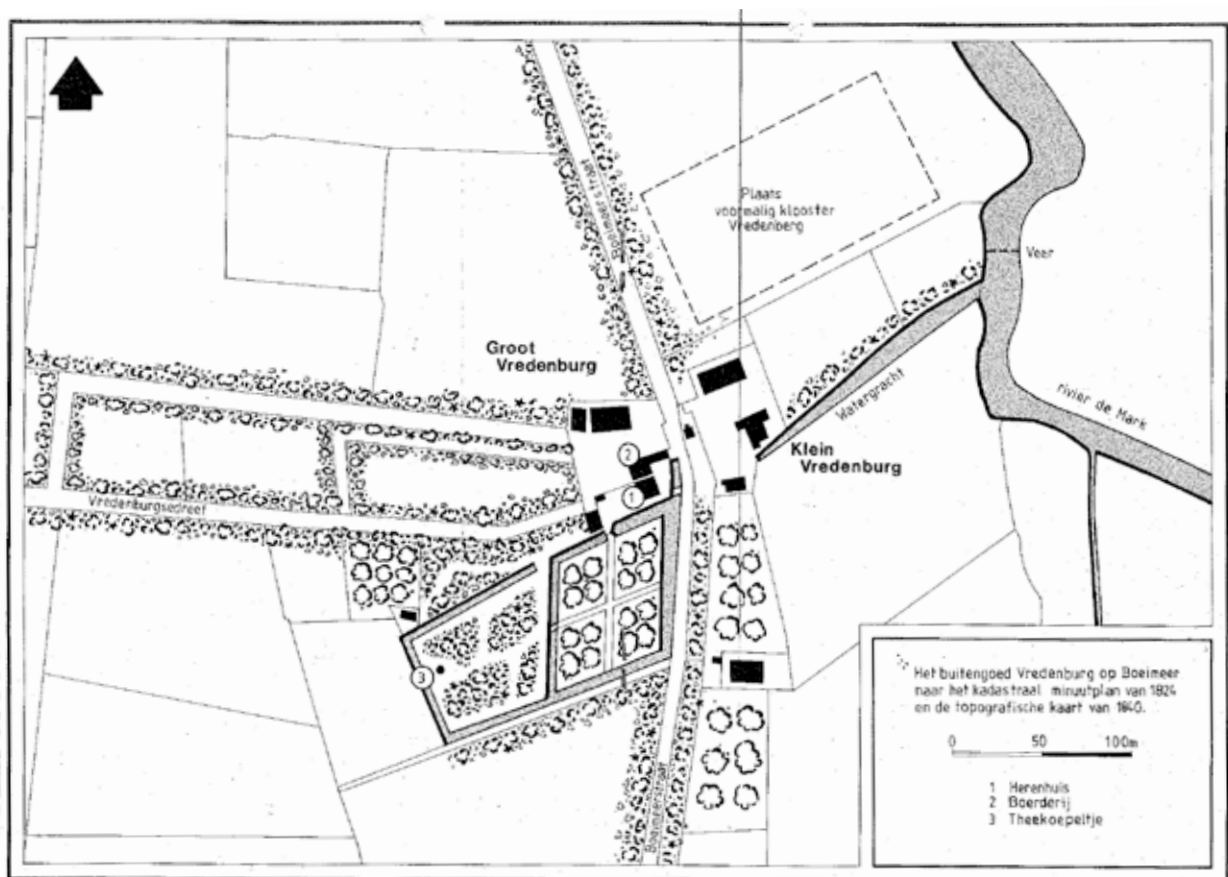
De Cimburgalaan ligt op de voormalige akker van Boeimeer, een langgerekte akker op de dekzandrug tussen de Mark en de Weerij. Het is bekend dat cijns werd betaald aan de Oude Hof in Gilze, maar waarschijnlijk heeft ontginning van de akkers al eerder plaatsgevonden (vanaf 1000 na Chr.). De Cimburgalaan ligt op de resten van het klooster van Vredenburg dat van 1476/83 tot 1577/78 heeft gefunctioneerd. Het was eigenlijk de bedoeling van Maria van Loon, de weduwe van Jan IV van Nassau heer van Breda, een nieuw klooster te

Afb. 4
De locatie van het klooster Vredenburg
(Leenders, K.A.H.W., *Cultuurhistorische landschapsinventarisatie gemeente Breda*, Breda 2006)

bouwen op Woestenberg nabij Bavel. Het is niet bekend waarom er voor gekozen is het klooster uiteindelijk in Boeimeer te bouwen. De 25 zusters van het klooster volgden de regel van Sint Augustinus. In 1577 vluchtten de zusters voor het oorlogsgeweld naar Huis Ocrum in Breda. Het klooster werd daarna gesloopt en het land is in gebruik genomen als akker.¹⁰ De exacte locatie van het klooster is niet bekend, het zou tegenover de boerderij, die al aanwezig was, hebben gelegen. Leenders (2006) situeert het klooster in het noordoosten van het plangebied (afb.4), Otten (1991b) meer in het centrum ervan (afb.5). In 1910 was er nog sprake van een hoge akker, de Kloosterakker genaamd, waar veel puin in de bodem aanwezig was en waar het klooster vermoed werd.¹¹ De boerderij bleef na de sloop van het klooster bestaan en maakte onderdeel uit van het gehucht Boeimeer. Ten westen van het plangebied breidde Boeimeer uit tot een groep van meerdere boerderijen, een herberg en arbeiderswoningen. Er was tevens een klein insteekhaventje naar de Boven-Mark dat ten zuiden van het plangebied is gelegen. Tussen 1743 en 1781 werd ten zuidwesten van het plangebied in Boeimeer een landhuis gebouwd, dat bekend stond als Vredenburg. Ten zuiden van het landhuis zijn tuinen aangelegd met grachten er om heen en een zeskantig theekoepeltje.¹² In het westelijk deel van het plangebied vinden we het relict van het Boeimeerstraatje of Boeimeerweg, een lokale weg die aansluit op de Willem van Oranjelaan.¹³

Afb. 5
**Ligging klooster
 Vredenburg volgens**
 (Otten, G., 1991b.
*Een korte geschiedenis
 van het verdwenen
 buitengoed Vredenburg
 op Boeimeer (deel II),
 Engelbrecht van Nassau,
 1991-3, 134-142)*

4

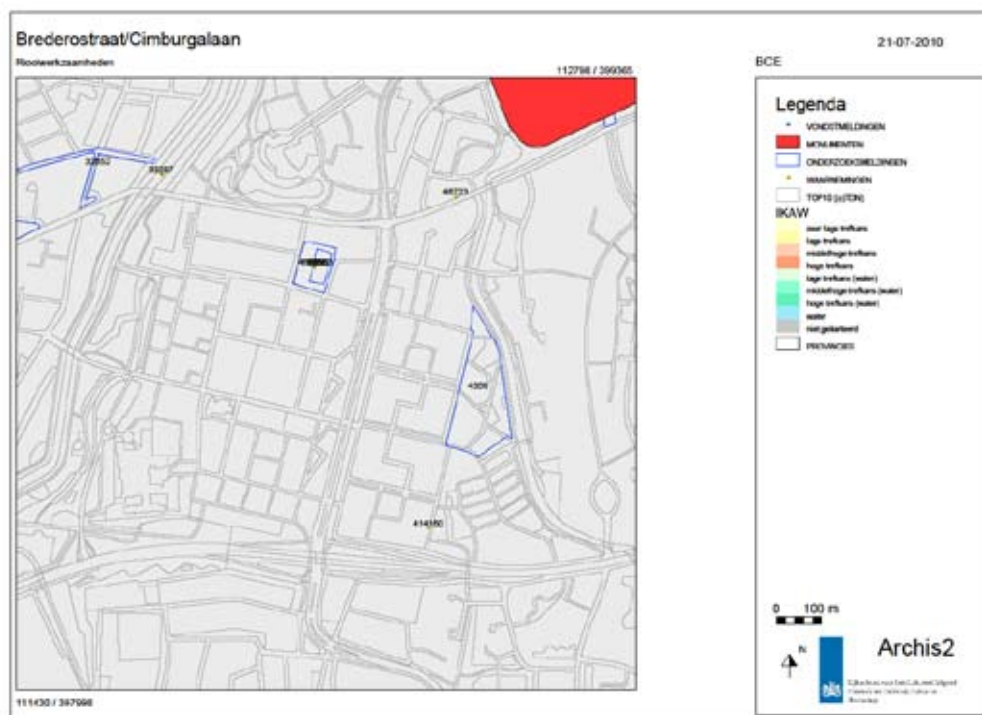
ARCHEOLOGISCHE ACHTERGRONDEN

Er zijn tot op heden geen archeologische vooronderzoeken of verkenningen in het plangebied zelf geweest. In de directe omgeving zijn echter wel verschillende waarnemingen gedaan (afb.6).

Plangebied A

Direct ten oosten van plangebied A is door BAAC in 2006 en 2007 archeologisch onderzoek uitgevoerd op het terrein gelegen ten noorden van de Brederostraat en ten oosten van de P.C. Hooftstraat (om-nummers 18985 en 23553, vondstmeldingsnummer 403982). Dit deel van de Brederostraat bevindt zich de overgang van de lage dekzandrug naar het Lage. Tijdens het proefsleuvenonderzoek in 2006 is op delen van het terrein een akkerlaag aangetroffen die vermoedelijk gevormd is vanaf de nieuwe tijd. Daarnaast zijn sporen van een weg aangetroffen die deel heeft uitgemaakt van het drevenstelsel van het landgoed Vredenburg. Er zijn een bollopende wegverharding, onderliggende karrensporen en twee begeleidende greppels aangetroffen.¹⁴ Tijdens het aanvullend archeologisch onderzoek in 2007 werd de Lage Weg in kaart gebracht. De Lage Weg is vermoedelijk op een verhoging in het landschap aangelegd en loopt door het Lage richting de Ruisenaars Watermolen.

Afb. 6
Onderzoeksmeldingen in de omgeving van de plangebieden, de plangebieden liggen binnen de rode lijnen.
(www.archis.nl)

De weg, waarvan de karrensporen nog goed zichtbaar waren, is in de loop van de tijd meerdere malen verhoogd met heideplaggen. Tevens zijn er greppels langs de weg gegraven om een betere afwatering te bewerkstelligen. De greppels zijn herhaaldelijk verzand en weer uitgegraven. De weg werd geleidelijk aan verhard met koolas en puin.¹⁵

Plangebied B

Direct ten noorden van de Cimburgalaan is in 2003 archeologisch onderzoek uitgevoerd in het Boeimeerpark (om-nummer 4356). Hierbij kwam veel aardewerk uit de 13de en 14de eeuw te voorschijn. Tevens is een greppel aangetroffen die wellicht aan de Spaanse tijd gekoppeld kan worden.¹⁶

5

DOELSTELLING

Archeologisch onderzoek in West-Brabant is tot voor kort vrijwel uitsluitend gericht geweest op de ontwikkeling van de laatmiddeleeuwse stadskernen.

Onderzoek naar de plattelandsbewoning uit het verleden is pas sinds 1995 van de grond gekomen. Ten westen van Breda is sinds 1998 archeologisch onderzoek uitgevoerd waarbij de bewoning in relatie tot het landschap centraal staat. Er wordt gekeken naar nederzettingsdynamiek en het ontstaan van het cultuurlandschap.

In de omgeving van Breda kunnen archeologische sporen en vondsten worden aangetroffen uit het paleolithicum tot en met het neolithicum, maar deze worden niet op grote schaal aangetroffen.

Archeologisch onderzoek in de nabije omgeving heeft uitgewezen dat het dekzandlandschap van Breda-West vanaf de bronstijd (circa 2000 v.Chr.) vrij intensief bewoond is geweest. Hierbij is tevens een nieuw beeld ontstaan van de bewoning in de ijzertijd (500 v. Chr. tot begin van de jaartelling), Romeinse tijd (begin van de jaartelling tot circa 400 na Chr.) en vroege middeleeuwen (450-1050 na Chr.). Achterliggend doel van het onderzoek is het zo compleet mogelijk onderzoeken van enkele dekzandruggen in het landschap waardoor een duidelijk beeld gevormd kan worden van de bewoningsgeschiedenis, de ontwikkeling van de bewoning in de regio en het gebruik van de ruimte in al zijn aspecten op deze landschappelijke eenheden.

In de late middeleeuwen en nieuwe tijd neemt de hoeveelheid activiteiten – en de archeologische overblijfselen daarvan – toe. Voor de gemeente Breda zijn naast de sporen uit de bronstijd tot en met de vroege middeleeuwen ook de sporen uit de late middeleeuwen (de periode van stadsontwikkeling), de sporen verbonden aan de Nassaus en de sporen uit de Spaanse tijd van groot belang.

Het landschap waarin de mensen gedurende de bewoningsperiode woonden is op diverse wijzen ingericht en gebruikt. De nalatenschap van deze inrichting en het gebruik daarvan geeft ons weer de mogelijkheid inzicht te krijgen in het leef- en denkpatroon van de bewoners gedurende de late prehistorie en de middeleeuwen. De vraagstellingen bij dit thema beslaan een breed geheel, van nederzetting tot begravingen. Het doel is een beeld te creëren van het leven in de regio Breda. De aandacht bij het onderzoek naar het natuurlijke landschap is met name gericht op de niet door de mens beïnvloede omgeving c.q. die aspecten van de natuur die uiteindelijk het menselijk handelen hebben beïnvloed. Bij dit onderzoeksthema staat de ontstaanswijze van het gebied centraal. Er kan namelijk naast

de landschappelijke ligging van de vindplaatsen ook een beeld verkregen worden van de ruimere regio.

De volgende gebiedsspecifieke onderzoeksvragen zijn geformuleerd, die aan de hand van de resultaten van het inventariserend veldonderzoek beantwoord zouden moeten kunnen worden:

Deelgebied A

- Hoe is de bodemopbouw in het gebied?
- Is het mogelijk (restanten van) de Vriesdonk en het beekdal van de Zaanmark te traceren en hier een profielopname van te maken?
- Wanneer het gebied in een laagte ligt, zijn er aanwijzingen voor specifieke sporen die te maken hebben met de inrichting van het landschap (zie hiervoor Rensink 2008)?
- Zijn er sporen uit de steentijden aanwezig?
- Zijn er sporen uit de bronstijd, ijzertijd of Romeinse tijd aanwezig?
- Hoe is het gebied gebruikt vanaf de middeleeuwen?
- Zijn ter hoogte van de P.C. Hooftlaan sporen aanwezig die te koppelen zijn aan de Lage Weg?
- Zijn ter hoogte van de Jacob Catslaan sporen die wijzen op wegtracé dat in verband kan worden gebracht met het drevenstelsel van De Krabbebossen?

Deelgebied B

- Hoe is de bodemopbouw in het gebied? Is er sprake van een akkerlaag?
- Zijn er sporen uit de steentijden aanwezig?
- Zijn er sporen uit de bronstijd, ijzertijd of Romeinse tijd aanwezig?
- Hoe is het gebied gebruikt vanaf de middeleeuwen?
- Is het mogelijk om sporen van het Boeimeerstraatje te traceren?
- Zijn er sporen van het klooster Vredenberg aanwezig?
- Zijn er sporen aanwezig van de boerderij behorende bij het gehucht Boeimeer?

Vragen voor beide deelgebieden

- Zijn er sporen van ontginning aanwezig?
- Zijn er andere sporen van verbindingswegen of oudere infrastructuur aanwezig?
- Zijn er nog andere (bewonings)sporen?
- Wat is de aard, omvang (begrenzing vaststellen), datering, context, gaafheid, kwaliteit van de aangetroffen sporen?
- Wat is de waarde van de aangetroffen sporen?

Naast deze gebiedsspecifieke onderzoeksvragen dient aandacht te worden besteed aan onderstaande onderzoeksthema's en vraagstellingen die vanuit het totale archeologisch onderzoek in Breda-West zijn vertaald.

Het onderzoek betreft een Archeologische Begeleiding conform IVO-P ter plaatse van de voorgenomen zone met bodemingrepen. Bij het onderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen richtinggevend:

Landschap

- Hoe zag de paleogeografie er uit? Wat is de geomorfologische achtergrond van het huidige landschap? Wat is de hydrologische ontwikkeling in het gebied?
- Welke ontwikkelingen van het landschap en het milieu vonden gedurende deze periode plaats en welke invloeden hadden deze op het leefmilieu van de mens?

Flora/fauna

- Wat was de aard van de begroeiing van het landschap gedurende de periode late prehistorie tot en met de middeleeuwen en welke invloeden had deze op de leefwijze van de mens?
- Welke wilde dieren kwamen in de vrije natuur in de omgeving van de nederzetting voor, zowel op het land als in het water en welke invloed hadden deze op de leefwijze van de mens?
- Welke gedomesticeerde dieren kwamen in de omgeving van de nederzetting voor, zowel op het land als in het water en welke invloed hadden deze op de leefwijze van de mens?
- Het verkrijgen van informatie over de lange termijnontwikkeling van de vegetatie in de regio; de verhouding tussen de gebruikte en niet-gebruikte ruimte; de agrarische economie; de voedsel economie; het gebruik van ruimte in huizen en op erven.

Bewoning / Nederzetting

- Zijn er nederzettingssporen op het terrein aanwezig en welke datering hebben zij?
- Hoe is de bewoning gestructureerd – losse erven of geconcentreerde bewoning? Is het mogelijk complete erven op dit terrein uit enige periode te onderzoeken?
- Wat is de verklaring voor de locatiekeuze ten opzichte van het 'natuurlijke' landschap en indien mogelijk het cultuurlandschap?
- Welke relatie is er te leggen tussen eventueel in tijd opvolgende elementen in het landschap (bv nederzettingssporen en begravingen uit uiteenlopende perioden)?
- Is er een koppeling mogelijk tussen de archeologische en de historische gegevens en archieven en welke relevantie of betekenis heeft dit?
- Welke dieren (gedomesticeerd en wild) kwamen in de nederzetting zelf of in de omgeving daarvan voor, zowel op het land als in het water, wat was de aard van de relatie van de mens met deze dieren en welke invloed hadden deze op de leefwijze van de mens ter plaatse van de archeologische vindplaats?

Verkaveling

- Zijn er sporen van verkaveling in het terrein, en zo ja wat is de aard en de wijze van aanleg van de verkaveling (sloten, greppels, afrastering, etc.)?

- Wat is de vorm van de verkaveling en omvang van de omgrensde percelen, zowel binnen als buiten een eventuele nederzetting?
- Welke relatie is er te leggen tussen de perceelgrenzen en de vroegste kadasterkaarten?
- Waarvoor zijn de kavels gebruikt?

Infrastructuur

- Komen er in het gebied sporen van paden, wegen en voorden voor en welke relatie hebben deze tot het onderzoeksgebied?
- Komen er in het gebied waterbeheerstructuren voor zoals dijken, gemalen, stuwen en (afwatering)sloten en welke relatie hebben deze tot het onderzoeksgebied?
- Wat is de relatie tussen de gebouwen en de diverse elementen van de infrastructuur?
- Wat is de relatie tussen de vormen van infrastructuur en de historische gegevens over paden en wegen?

Vestingbouw

- Zijn in het onderzoeksgebied sporen van vestingbouw of linies (onverstoord) aanwezig?
- Welke fasen uit de vestingbouw zijn op het terrein aanwezig?
- Zijn de sporen van vestingbouw te koppelen aan de vestingkaarten (uitgave gemeente Breda 2008)?

Complextype/Ensemble

- Hoe kan de locatie beschreven worden in termen van ensembles van sporentypen en -clusters? Het gaat erom ensembles te typeren opgebouwd vanuit de meest eenvoudige vorm tot de meest samengestelde vorm. Deze getypeerde (representatieve of juist uitzonderlijke) ensembles hebben de functie van bouwsteen in de beschrijving van de aard van het gehele complextype.
- Het verkrijgen van inzicht in de lange termijnontwikkeling van de bewoning in de regio en daaraan gerelateerd het gebruik van de ruimte.
- Inzicht krijgen in de begrenzing en het karakter van de bewoningssporen; inzicht krijgen in de ruimtelijke en chronologische relatie tussen bewoningssporen uit verschillende perioden; vraagstukken omtrent continuïteit en discontinuïteit in bewoning beantwoorden; inzicht krijgen in de functie en het gebruik van zones in het landschap, bijvoorbeeld de situering van 'site' en 'off-site', nederzetting en grafvelden, dekzandrug en beekdal.

Op basis van de Archeologische Begeleiding dient uitspraak te worden gedaan over de eventuele aanwezigheid van archeologische relictten in het plangebied. Daarbij dient voldoende inzicht te worden gegeven in de inhoudelijke en fysieke kwaliteit van de mogelijk aanwezige bewoningssporen op de betreffende locatie (aard, ouderdom, omvang, gaafheid, conservering) teneinde tot een waardestelling te kunnen komen, op basis waarvan vervolgens een selectieadvies opgesteld wordt. In dit advies kunnen maatregelen voor vervolgonderzoek en eventueel behoud worden opgenomen. Het definitieve selectiebesluit is voorbehouden aan het bevoegd gezag, het Bureau Cultureel Erfgoed van de gemeente Breda.

6

WERKWIJZE

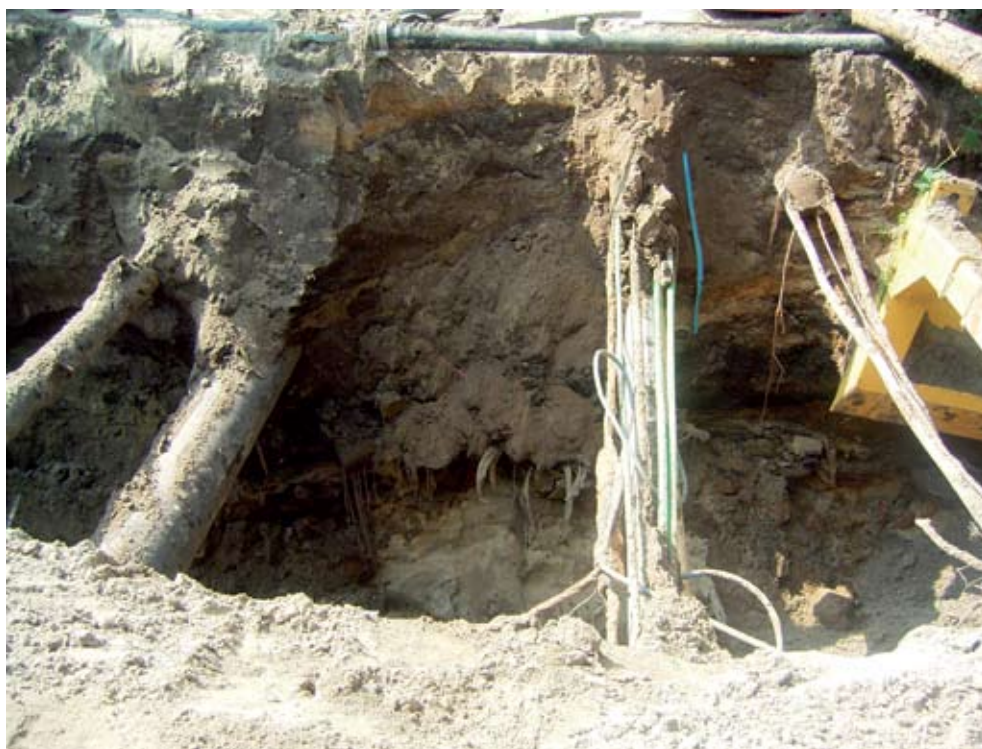
De Archeologische Begeleiding van de rioleringswerkzaamheden aan de Brederostraat en Cimburgalaan hebben plaatsgevonden van maart 2009 tot en met begin april 2010, met tussendoor de bouwvak en momenten waarin de werkzaamheden stil hebben gelegen. De begeleiding heeft zich op de Cimburgalaan voornamelijk geconcentreerd op eventuele resten van het klooster Vredenburg en het documenteren van de bodemopbouw. Aan de Brederostraat is de bodemopbouw het voornaamste aandachtspunt geweest. Er is getracht elke week bij de werkzaamheden te gaan kijken, of op momenten dat er sleuven aangelegd zouden worden. Er is zoveel mogelijk met de grondwerkers gecommuniceerd over de werkzaamheden, en zaken die zij eventueel zijn tegengekomen in de grond. Verder zijn er regelmatig foto's gemaakt van de werkzaamheden.

Afb. 7
**Sfeerimpressie van de
rioolwerkzaamheden
aan de Brederostraat**
(www.watwaswaar.nl)

Deelgebied A: Brederostraat

Tijdens de werkzaamheden aan de Brederostraat zijn er drie profielen gedocumenteerd (bijlage 1). In het profiel 1 op de hoek met de Jacob Catssingel, ten zuiden van huisnummer 10, was tot op een diepte van 3 meter onder het maaiveld een donker pakket te zien. In de onderste laag van dit pakket zat een grote hoeveelheid puin, zoals dakpannen en fietsbanden. Het profiel kon helaas niet goed gedocumenteerd worden, omdat er werd gewerkt met een funderingsbak. Bovendien was de bodem hier al flink verstoord door de aanleg van kabels en buizen. Volgens de grondwerkers was heel de sleuf onder het pad richting de Weerijds zeer nat en verstoord. Op de topografische kaart van 1959 (afb.9) is te zien dat destijds op deze locatie de Zaanmark was gekanaliseerd richting de Weerijds. De doorsnede van de bodem op deze locatie bevestigt dat het hier gaat om een dichtgemaakt water. In deze rioolsleuf is dus de gekanaliseerde Zaanmark aangetroffen. Vanwege de ontwikkeling van Boeimeer werd de oorspronkelijke loop van de Zaanmark noordwaarts richting de Mark verlegd naar het westen, waar het uitmondde in de Weerijds. De huidige situatie is soortgelijk, maar het beekje ligt nu nog een stuk westelijker dan in de jaren '50.

Afb. 8
Het zuidprofiel 1 met de slootvulling op de hoek Jacob Catssingel en de Brederostraat.

In profiel 2 ter hoogte van Brederostraat 59 lag onder de bouwvoor een 1,5 meter dik pakket donkerbruin zand, met daaronder een donkerbruin zwarte humeuze laag, die bovenop een lichtgrijs leempakket lag (afb.11). Hier is een A-C opbouw waargenomen. Het lijkt erop dat we hier te maken hebben met het beekdal van de Zaanmark (afb.3). In het profiel is te zien dat de donkere lagen aflopen richting het oosten, in de richting van het beekje de Zaanmark.

Het derde profiel is gedocumenteerd ter hoogte van P.C. Hoofdstraat nummer 6 richting het westen. Hier is een A-C opbouw waargenomen. Van boven naar onder lag een 130 cm dik ophogingspakket van geel zand, met daaronder de bouwvoor van donkerbruin grijs zand, en tot slot de C-horizont van lichtgeel fijn zand. Vanwege de lage ligging van Boeimeer is het gebied voor de bouw van woningen flink opgehoogd met zand.

Tot slot hebben de grondwerkers tijdens de graafwerkzaamheden tussen het puin een schouw-
wang aangetroffen. Het dateert waarschijnlijk uit de laat negentiende-, vroeg twintigste-
eeuw en is vervaardigd uit natuursteen of mogelijk een composietmateriaal (kunststeen). De
schouw-
wang had geen hoge archeologische informatiewaarde en is niet verzameld. Deze
schouw-
wang is gevonden in het gedeelte waar de Zaanmark richting de Weerij was ge-
kanaliseerd, ten westen van profiel 1 (afb. 9 en bijlage 1). Waarschijnlijk is dit onderdeel bij het
verleggen en gedeeltelijk dempen van het kanaaltje in de bodem terecht gekomen.

Deelgebied B: Cimborgalaan

Tijdens de werkzaamheden aan de Cimborgalaan zijn er drie profielen gedocumenteerd (bijlage 2). In de overige sleuven was ofwel de bodem volledig verstoord door de aanleg van het voormalige rioleringsstelsel, of de bodemopbouw was gelijk aan de reeds gedocumen-
teerde profielen.

Afb. 9
De topografische kaart van 1959 waar de aftakking van de Weerij is te zien

Afb. 10
Luchtfoto van Boeimeer met de kanalisatie van de Zaanmark richting de Weerij (zuiden is boven!).
(www.stadsarchief.breda.nl)

Afb. 11
Het zuidprofiel 2
ter hoogte van
Brederostraat 59

Afb. 12
Het westprofiel
3 ter hoogte van
P.C. Hooftstraat 6

Het eerste profiel is gedocumenteerd ter hoogte van Cimburgalaan 88 richting het noordwesten. Hier is een A-C opbouw waargenomen. De bodemopbouw was hier, van beneden naar boven, als volgt: de C-horizont bestaande uit geel zand met oervlekken, een donkerbruine humeuze laag (A-horizont), een verstoorde laag veroorzaakt door de aanleg van het rioleringsstelsel en een pakket recent bouwzand. De C-horizont lag circa 120 cm onder het maaiveld.

Profiel 2 is gedocumenteerd ter hoogte van Cimburgalaan nummer 54 richting het noordwesten. Hier is een A-C opbouw waargenomen, waar de donkerbruine bouwvoor direct bovenop het witte natuurlijke zand lag. Onder de C-horizont is ook een blauwgrijze leemlaag te zien. Het natuurlijke zand lag ongeveer 50 cm onder het maaiveld. Deze opbouw schetst het algemene beeld dat is waargenomen in de sleuven aan de Cimburgalaan.

Het derde profiel is gedocumenteerd ter hoogte van Cimburgalaan 81-83 richting het noordwesten. Ook hier is een A-C opbouw waargenomen. Onder een laag stoeptegels en bouwzand lag een donkerbruine bouwvoor van circa 90 cm dik, en daar direct onder het geel witte natuurlijke zand.

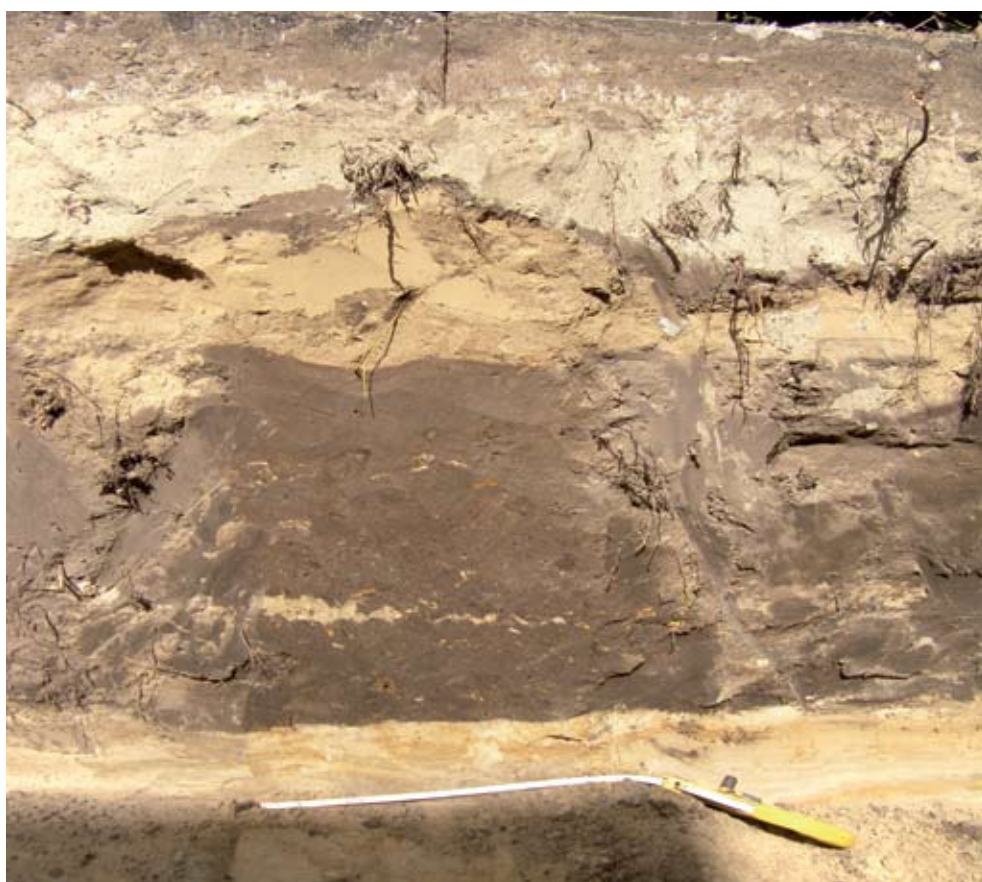

Afb. 13
**De aangetroffen
schouwvang**

Afb. 14
**Profiel 1 ter hoogte
van Cimburgalaan 88
richting het noord-
westen**

Afb. 15
**Profiel 2 ter hoogte
 van Cimborgalaan 54
 richting het noord-
 westen**

Afb. 16
**Profiel 3 ter hoogte
 van Cimborgalaan
 81-83 richting
 het noordwesten**

8

CONCLUSIE

De Archeologische Begeleiding van de rioolwerkzaamheden aan de Brederostraat en de Cimburgalaan hebben geen archeologische sporen opgeleverd. De gegraven sleuven waren zo diep dat deze door het archeologische niveau heen gingen. In beide deelgebieden zijn wel profielen gedocumenteerd. In de Brederostraat hebben we sporen van het gedempte kanaal van het beekje de Zaanmark naar de Weerij van rond de jaren '50 aangesneden, en een deel van het beekdal van de Zaanmark waargenomen in de profielen. Bovendien was de ophoging van het gebied Boeimeer ook terug te zien in de profielen. Aan de Cimburgalaan had de aanleg van de voormalige riolering het grootse deel van de bodem verstoord, maar op sommige plekken is nog een A-C opbouw waargenomen, waar de C-horizont circa 50 cm onder het maaiveld zat. Deze begeleiding heeft geen sporen of vondsten opgeleverd die gerelateerd konden worden aan het klooster Vredenberg.

8.1 Beantwoording onderzoeksvragen

In deze paragraaf zullen de gebiedsspecifieke onderzoeksvragen en wanneer van toepassing de algemene onderzoeksvragen worden beantwoord. De aanwezige archeologische dataset kon de algemene onderzoeksvragen, die uit het PvE afkomstig zijn, zoals geformuleerd in hoofdstuk 5, niet beantwoorden.

Deelgebied A

Hoe is de bodemopbouw in het gebied?

In dit deelgebied werd meestal een A-C opbouw waargenomen. In een deel van het plan-gebied is het beekdal van de Zaanmark waargenomen. In de overige profielen was te zien dat het gebied in de 20e eeuw flink is opgehoogd voor woningbouw.

Is het mogelijk (restanten van) de Vriesdonk en het beekdal van de Zaanmark te traceren en hier een profielopname van te maken?

Er zijn geen restanten van de Vriesdonk waargenomen. Het beekdal van de Zaanmark is echter wel deels gedocumenteerd, waaronder ook het kanaal dat de Zaanmark met de Weerij verbond rond de jaren '50.

Wanneer het gebied in een laagte ligt, zijn er aanwijzingen voor specifieke sporen die te maken hebben met de inrichting van het landschap (zie hiervoor Rensink 2008)?

Er zijn geen specifieke sporen waargenomen die te maken hebben met de inrichting van een laag gelegen landschap.

Zijn er sporen uit de steentijden aanwezig?

Er zijn geen sporen uit de steentijden aangetroffen.

Zijn er sporen uit de bronstijd, ijzertijd of Romeinse tijd aanwezig?

Er zijn geen sporen uit de bronstijd, ijzertijd of Romeinse tijd aangetroffen.

Hoe is het gebied gebruikt vanaf de middeleeuwen?

Er zijn geen sporen aangetroffen afkomstig uit de middeleeuwen.

Zijn ter hoogte van de P.C. Hooftlaan sporen aanwezig die te koppelen zijn aan de Lage Weg?

Er zijn geen sporen aangetroffen die te koppelen zijn aan de Lage Weg.

Zijn ter hoogte van de Jacob Catslaan sporen die wijzen op het wegtracé dat in verband kan worden gebracht met het drevenstelsel van De Krabbebossen?

Er zijn geen sporen aangetroffen die wijzen op het wegtracé.

Deelgebied B

Hoe is de bodemopbouw in het gebied? Is er sprake van een akkerlaag?

In het algemeen was er een A-C opbouw in het gebied, waar de C-horizont circa 50 cm onder het maaiveld lag. Op veel plaatsen was de bodem flink verstoord door de aanleg van het voormalige rioleringsstelsel. Er werd nergens een oude akkerlaag waargenomen.

Zijn er sporen uit de steentijden aanwezig?

Er zijn geen sporen uit de steentijden aangetroffen

Zijn er sporen uit de bronstijd, ijzertijd of Romeinse tijd aanwezig?

Er zijn geen sporen uit de bronstijd, ijzertijd of Romeinse tijd aangetroffen.

Hoe is het gebied gebruikt vanaf de middeleeuwen?

Er zijn geen sporen aangetroffen afkomstig uit de middeleeuwen.

Is het mogelijk om sporen van het Boeimeerstraatje te traceren?

Er zijn geen sporen aangetroffen van het Boeimeerstraatje.

Zijn er sporen van het klooster Vredenberg aanwezig?

Er zijn geen sporen van het klooster Vredenberg waargenomen.

Zijn er sporen aanwezig van de boerderij behorende bij het gehucht Boeimeer?

Er zijn geen sporen waargenomen van de boerderij behorende bij het gehucht Boeimeer.

Vragen voor beide deelgebieden

Zijn er sporen van ontginning aanwezig?

Nee, er zijn geen sporen van ontginning aangetroffen.

Zijn er andere sporen van verbindingswegen of oudere infrastructuur aanwezig?

Er zijn geen sporen van verbindingswegen of oudere infrastructuur waargenomen.

Zijn er nog andere (bewonings)sporen?

Nee, er zijn geen andere (bewonings)sporen aangetroffen.

Wat is de aard, omvang (begrenzing vaststellen), datering, context, gaafheid, kwaliteit van de aangetroffen sporen?

Het enige spoor dat is waargenomen betreft de dichtgegooide gekanaliseerde Zaanmark.

Wat is de waarde van de aangetroffen sporen?

De informatiewaarde van het aangetroffen spoor is laag. De waardering van de sporen wordt nader toegelicht in hoofdstuk 9.

9

WAARDERING EN AANBEVELING

De vindplaats wordt gewaardeerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie 3.1 (KNA 3.1). Dit waarderingsproces vindt plaats in een aantal stappen:

- 1 Waardering op basis van belevingsaspecten, waardering op basis van 'schoonheid' en 'herinneringswaarde'.
- 2 Waardering op basis van fysieke criteria, waardering op basis van 'gaafheid' en 'conservering'.
- 3 Waardering op basis van inhoudelijke criteria, waardering op basis van zeldzaamheid, informatie waarde, ensemblewaarde en representativiteit.

Tabel 1.
scoretabel waarde-
stelling uit de KNA
3.1 waarbij 1 de laagste
waarde en 3 de hoog-
ste waarde is

waarden	criteria	scores
beleving	schoonheid	nee
	herinneringswaarde	nee
fysieke kwaliteit	gaafheid	1
	conservering	n.v.t.
inhoudelijke kwaliteit	zeldzaamheid	1
	informatiewaarde	2
	ensemblewaarde	n.v.t.
	representativiteit	n.v.t.

- 1 De criteria schoonheid en herinneringswaarde zijn alleen van toepassing op archeologische vindplaatsen die nog zichtbaar zijn in het landschap. Hier is dat niet het geval daarom is de belevingswaarde niet van toepassing op het onderzochte terrein.
- 2 Het criterium 'gaafheid' krijgt een lage score. De fysieke kwaliteit van het aangetroffen stuk van de vindplaats is slecht, en was al deels verstoord door de rioleringswerkzaamheden. Het criterium conservering is niet van toepassing omdat er geen vondsten zijn aangetroffen.
- 3 Het criterium zeldzaamheid krijgt een lage score. De resten van het beekdal en het kanaal komen wel vaker voor. Het criterium informatiewaarde krijgt een middelhoge score. De vindplaats verschaft informatie over de exacte ligging van het beekdal van de Zaanmark, en de tijdelijke kanalisering van de Zaanmark naar de Weerij rond de jaren '50. De ensemblewaarde en de representativiteit is op deze vindplaats niet van toepassing.

De Archeologische Begeleidingen conform IVO-proefsleuven hebben plaatsgevonden tijdens de bodemverstorende werkzaamheden door de vervanging van het oude riooltracé. In de sleuven die hiervoor zijn gegraven is er geen sprake van een behoudenswaardige vindplaats, omdat de grootste delen van de sleuven al verstoord waren door de aanleg van het oude riool. De aanwezigheid van de Zaanmark geeft echter aan dat de verwachting (zoals die is vastgelegd door de gemeenteraad) voor de Brederostraat en Cimborgalaan op de beleidsadvieskaart van de gemeente Breda onverminderd van kracht blijft. Dat betekent dat bij toekomstige bodemingrepen buiten het huidige onderzochte gebied archeologisch onderzoek noodzakelijk is.

- Berkvens, R., 2007. *Programma van Eisen Opgraving Brederostraat, gemeente Breda* (Programma van Eisen 2007-1), Breda.
- Buicks, 'Toponiemen Princenhage' informatie gemeente Breda.
- Dyselinck, T., 2008. *Breda Brederostraat. Aanvullend archeologisch onderzoek*, (Archeologische Rapporten Breda 70), 's Hertogenbosch.
- Leenders, K.A.H.W., 2006. *Cultuurhistorische landschapsinventarisatie gemeente Breda*, Breda.
- Otten, G., 1991a. *Een korte geschiedenis van het verdwenen buitengoed Vredenburg op Boeimeer* (deel I), Engelbrecht van Nassau, 1991-2, 85-90.
- Otten, G., 1991b. *Een korte geschiedenis van het verdwenen buitengoed Vredenburg op Boeimeer* (deel II), Engelbrecht van Nassau, 1991-3, 134-142.
- Otten, G., 2005. De geschiedenis van Oud-Boeimeer, Deel een: De polder, De voor-geschiedenis van Boeimeer, Engelbrecht van Nassau, 2005-1, 94-105.
- Otten, G., 2008. De geschiedenis van Oud-Boeimeer, Deel acht, Terug naar de Boeimeer-polder, Engelbrecht van Nassau, 2008-2, 71-89.
- Peters, F.J.C., 2009. *Programma van Eisen Brederostraat en Cimburchalaan, Archeologische Begeleiding met beperkte verstoring, gemeente Breda* (Programma van Eisen 2009/01), Breda.
- Weerden, Van der J., 2003. Breda Boeimeerpark, (BAAC-rapport 03.104), 's-Hertogenbosch.
- Winter, J. de, 2006. *Breda Brederostraat, Inventariserend Veldonderzoek door middel van proefsleuven*, (Archeologische Rapporten Breda 41), 's-Hertogenbosch.

Websites

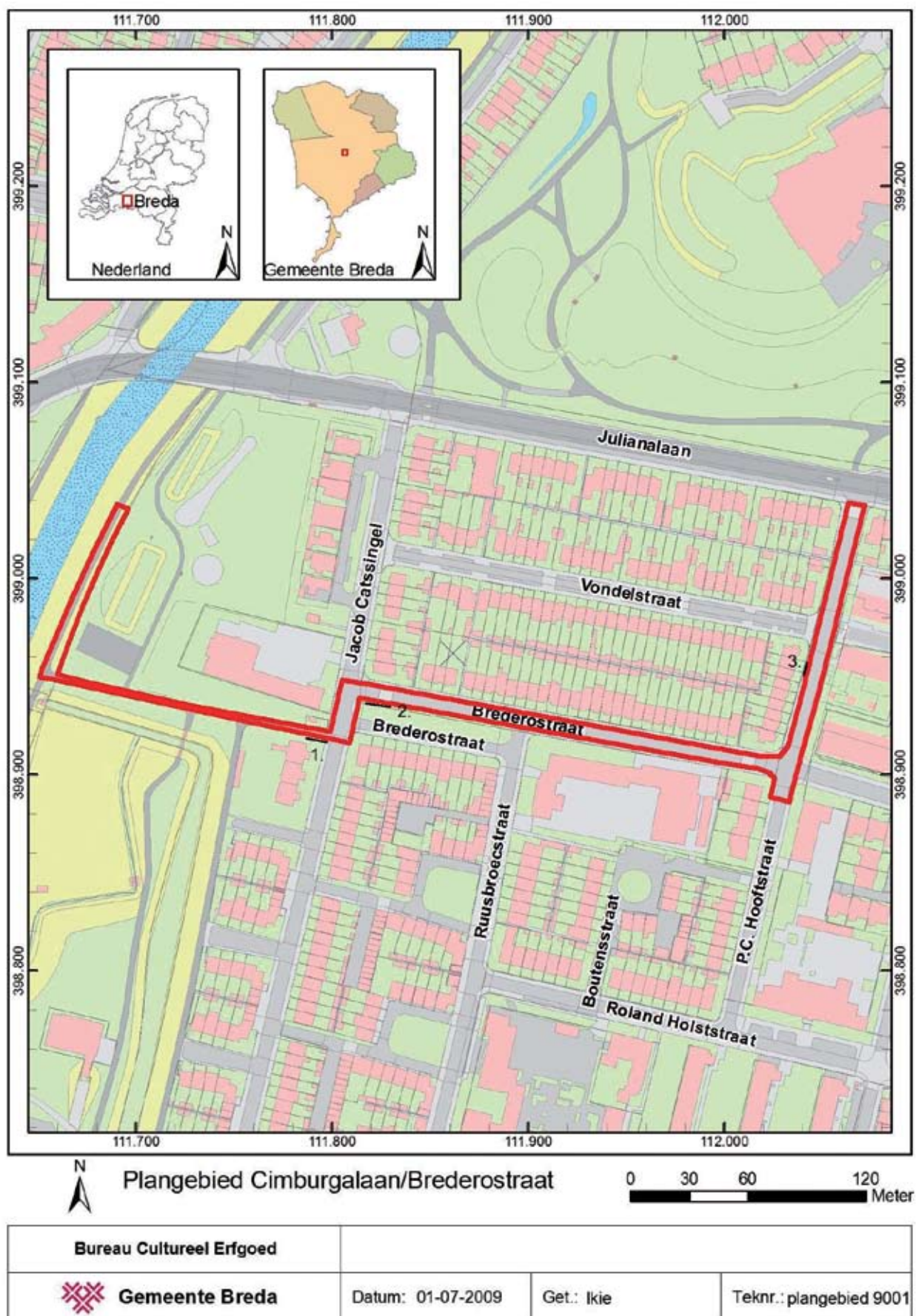
www.archis.nl
www.watwaswaar.nl

Noten

- 1 Peters, 2009
- 2 Leenders, 2006, p. 59

- 3 Otten, 2005 en 2008
- 4 Leenders, 2006, p. 66 en 67
- 5 Leenders, 2006, p. 103
- 6 Leenders, 2006, p. 147
- 7 Buicks
- 8 Dyselinck, 2007
- 9 Leenders, 2006, p. 181
- 10 Leenders, 2006, p. 194
- 11 Otten, 1991
- 12 Otten, 1991a, 1991b
- 13 Leenders, 2006, p. 145 & www.watwaswaar.nl
- 14 De Winter, 2006
- 15 Dyselinck, 2008
- 16 Van der Weerden, 2003

bijlage 1: locatie profielen deelgebied A

bijlage 2: locatie profielen deelgebied B

